

Goochelen met klimaatemissies

Energiepodium, 04-08-2025

Martien Visser schetst de volgende situatie in Nederland: Het is bijna windstil en het regent. Nederlandse kolen- en gascentrales zijn volop in touw. Naast het nationale verbruik exporteert Nederland veel elektriciteit naar Denemarken, België en Duitsland. Bij de Oosterburen verdringt Nederlandse export de kolencentrales. Dat geldt indirect ook voor België en Denemarken, want de Duitse kolencentrales vormen in Noordwest-Europa, met de Nederlandse gascentrales, de marginale opwekeenheden. De stroomexport leidt in Nederland tot extra CO2-emissie; in Duitsland is de CO2-uitstoot dankzij import uit Nederland juist lager.m

Recent meldde het CBS dat de Nederlandse broeikasgasemissie in het eerste kwartaal van 2025 met 7% was gestegen. Een stijging met 3 Mton in vergelijking met 2024. De media reageerden met: “Nederlandse klimaatdoelen onder druk”. Logisch, want de 55%-reductie doelstelling kan geen enkele tegenslag verdragen. Grote boosdoener was de Nederlandse elektriciteitssector, waarvan de emissie volgens het CBS door “weinig wind en veel export” met 2,5 Mton CO2 was gestegen.

Export van stroom vindt soms plaats om Nederlandse overproductie uit zon en wind weg te werken. Buurlanden profiteren door goedkope Nederlandse stroom te importeren en schakelen daartoe hun kolen- en gascentrales, maar soms ook hun zon- en windparken uit. Dankzij export hoeven Nederlandse zon- en windparken minder af te schakelen. Stroomexport leidt op die uren niet tot extra CO2-emissie in Nederland. Dat is anders als Nederland elektriciteit exporteert in perioden dat Nederlandse gas- en kolencentrales volop in bedrijf zijn. Een rekensom leert dat de export van Nederlandse stroom in het eerste kwartaal van 2025 op die wijze bijna 2 Mton CO2 veroorzaakte. Over de laatste twaalf maanden was dat 4 Mton. Ter vergelijking: de CO2-reductie door Nederlandse warmtepompen bedraagt circa 0,8 Mton. Met andere woorden: alle inspanningen om de Nederlandse klimaatdoelen te halen met warmtepompen, mede waardoor netwerken overbelast zijn geraakt en heel Nederland op rood staat, worden in één klap 5x teniet gedaan door de export van elektriciteit.

“Veel nuttiger zou zijn de Nederlandse CO2-emissie te corrigeren voor geëxporteerde (en geïmporteerde) elektriciteit. Onbegrijpelijk dat dit nog niet is gebeurd”

Deze Nederlandse export zal komende jaren toenemen. België sluit dit jaar nog twee grote kerncentrales en Duitsland bouwt haar kolenvermogen af. Beide landen willen dit compenseren met extra gascentrales, maar doen dat voorlopig niet. Ook breidt Nederland haar stroomexportcapaciteit naar België en Duitsland uit. De 4 Mton uit de laatste twaalf maanden kan daardoor zomaar 8 Mton worden. Dat kan niet gecompenseerd worden met extra warmtepompen; ook niet met extra elektrische auto's of met extra isolatiemaatregelen overigens, hoe nuttig ook. Het doorknippen van exportkabels zou wel helpen maar is nogal bruut. Subtieler is de elektriciteitsproductie

met gas in Nederland duurder te maken via een opslag op de CO₂-prijs. Dan vermindert de export vanzelf.

De aloude goocheltruc: in Nederland geen CO₂-konijn meer in de hoge hoed, maar plots wel in het buitenland. Zelfs twee konijnen in dit geval want gas wordt vervangen door kolen. Dit prijsbeleid zou er toe leiden dat de Nederlandse gascentrales versneld zullen worden afgebroken en de leveringszekerheid van de Nederlandse stroomvoorziening nog verder daalt. Maar ach, om je nationale klimaatdoelen te kunnen halen moet je niet te benauwd zijn, er is immers een klimaatcrisis. En dat andere landen vervolgens meer CO₂-gaan produceren, is hun zaak. Ieder land heeft nu eenmaal eigen verplichtingen, toch?

Veel nuttiger zou zijn de Nederlandse CO₂-emissie te corrigeren voor geëxporteerde (en geïmporteerde) elektriciteit. Onbegrijpelijk dat dit nog niet is gebeurd. Laten we hopen dat het nieuwe kabinet de goocheltruc doorziet en deze correctie doorvoert.

Nederland exporteert en importeert niet alleen elektriciteit, maar ook veel andere goederen. Dagelijks komen honderden containers van e-platforms als Alibaba en Temu in de Rotterdamse haven aan. Daarnaast verzenden dit soort platforms nog honderdduizenden pakketten per dag via Schiphol. In Duitse dorpen net over de grens ziet het zwart van de winkelende Nederlanders. Naar schatting wordt zeker 10% van alle benzine en diesel in de buurlanden getankt. Doordat hotels en campings door hoge BTW duurder worden dan bij de burens, daalt het aantal overnachtingen in Nederland. Door dit alles verdwijnen jaarlijks vele megatonnen CO₂ uit de Nederlandse hoge hoed.

“Terwijl in Nederland (en Europa) CO₂-konijnen uit de hoge hoed verdwijnen; komen er in China komen er tweemaal zoveel te voorschijn”

Dit speelt ook bij de Nederlandse industrie en trouwens ook op Europese schaal. Als gevolg van het gevoerde energiebeleid daalt de export en stijgt de import. Een daling van de gerapporteerde Nederlandse (en Europese) CO₂-emissie is het resultaat. De konijnen verdwijnen echter niet echt. Want terwijl hier voor de chemische industrie door hoge energiekosten produceren onaantrekkelijk wordt gemaakt, breidt China juist flink uit. Zelfs zodanig dat de alom bejubelde daling van het kolenverbruik in de Chinese elektriciteitssector meer dan volledig gecompenseerd wordt door de stijging van het kolengebruik in de Chinese chemiesector. Inderdaad, kolen. Dus terwijl in Nederland (en Europa) CO₂-konijnen uit de hoge hoed verdwijnen; komen er in China komen er tweemaal zoveel te voorschijn. Terwijl Nederland en Europa met fraaie emissiecijfers te koop lopen, bouwt China een strategische positie op.

Of politiek Den Haag dit allemaal door heeft waag ik soms te betwijfelen. Ambtenaren vast wel, maar die moeten luisteren naar hun bazen. Hier ligt daarom een essentiële taak voor de rekenmeesters van het PBL. Zij rekenen aan de klimaateffecten van energiebeleid en binnenkort ook aan de verkiezingsprogramma's. Kijken ze daarbij naar de echte klimaatwinst en voorzien zij de goocheltrucs? Gelukkig heeft het PBL aangegeven breder

te kijken dan alleen naar de Nederlandse hoge hoed. Toch houd ik mijn hart vast. Ook vorige maal berekende het PBL majeure correcties voor in import/export. Heeft u daar iets over gelezen? Daarom ook een belangrijke taak voor de media. Geloof niet alles wat u ziet en doorzie de goocheltrucs, waarvan ik er reeds een aantal noemde.

De koninklijke weg is wet- en regelgeving te baseren op wat Parijs echt van ons vraagt, namelijk een daling van de door Nederland veroorzaakte broeikasgasemissie. Daartoe zouden emissies in het buitenland ten bate van Nederlandse consumenten moeten worden meegeteld, waardoor we stoppen met het inboeken van aankopen bij Alibaba als klimaatwinst. Uiteraard zou de Nederlandse emissie evenzo moeten worden gecorrigeerd voor export. De aldus berekende 'consumption-based' broeikasgasemissie komt voor Nederland op een 50% hogere waarde uit, dan wat we nu berekenen. We goochelen dus 1/3 van onze CO₂-emissie weg. Ik besef echter dat dit op korte termijn te hoog gegrepen is.

"In de praktijk zeggen veranderingen in de CO₂-emissie van de ETS sectoren nagenoeg niets over de voortgang die deze sectoren boeken op klimaatgebied. Of denkt u dat de elektriciteitssector echt 40% slechter presteert dan een jaar geleden?"

Mijn concrete advies aan het nieuwe kabinet is zich te concentreren op de non-ETS emissies. Warmtepompen tellen dan wel mee; elektrische auto's en isolatiemaatregelen evenzo. Besparing in de non-ETS sectoren levert bijna zonder uitzondering een echte daling van de CO₂-emissie op. Bovendien heeft Nederland alleen voor non-ETS een Europese taakstelling. Idealiter zou nog een correctie kunnen worden doorgevoerd voor enkele grote uitzonderingen, zoals tanken en boodschappen doen bij de burens, maar veel verstandiger voor Nederland zou zijn, haar nationale beleid af te stemmen met dezelfde burens.

Voor ETS sectoren is Nederlandse sturing helemaal niet nodig, want dat gebeurt al op Europese schaal. Bovendien zijn juist deze ETS-sectoren internationaal georganiseerd, zie elektriciteit, en is sprake van grootschalige import en export. In de praktijk zeggen veranderingen in de CO₂-emissie van de ETS sectoren nagenoeg niets over de voortgang die deze sectoren boeken op klimaatgebied. Of denkt u dat de elektriciteitssector echt 40% slechter presteert dan een jaar geleden?

Kortom: laten we stoppen met elkaar voor de gek te houden met goocheltrucs. Verplaatsing van CO₂-konijnen in hoge hoeden is misschien wel grappig om naar te kijken, maar stuurt verkeerd en schaadt serieus klimaatbeleid.

Martien Visser